

Lokal och regional klimatomställning - underlag inför klimatpolitisk handlingsplan 2023

Er beteckning: M2022/01830

Länsstyrelsen i Västra Götaland yttrar sig över rapporten Lokal och regional klimatomställning - underlag inför klimatpolitisk handlingsplan 2023 (M2022/01830).

Sammanfattning

Länsstyrelsen välkomnar flertalet av utredningens förslag och ser att underlaget utgör ett viktigt bidrag till den kommande klimatpolitiska handlingsplanen. Vi menar dock att utveckling av utsläppsstatiken bör ske i det redan befintliga användarrådet för den nationella emissionsdatabasen. Vi är vidare tveksamma till en standardiserad redovisning av klimatåtgärder. Vi vill också påtala att samverkan med regionerna kan göra det klimatstrategiska arbetet mer effektivt.

Förslag 1. Nationell samordnare för Färdplan för kommuner och regioners klimatomställning

Länsstyrelsen anser att förslagen om nationell samordnare och färdplaner är bra. Det är dock viktigt att det finns möjlighet för regional och lokal anpassning av färdplanerna. Mycket arbete pågår redan idag inom många kommuner och regioner, detta bör kunna införlivas i färdplanerna.

För att kunna uppnå en bred klimatomställning behöver en färdplan rikta sig till flera delar av kommunernas organisationer. Den nationella samordnaren behöver kunna rikta sig till olika yrkesgrupper för att sprida kunskap och ge handledning (t ex upphandlare, fysiska planerare, bostadsbolag). Förslaget om rådgivningscentral (förslag 2) kan rätt utformat bli ett viktigt verktyg som stödjer det syftet.

Länsstyrelsen tillstyrker förslaget om kompetenslyft och förordar en anpassning (både vad gäller innehåll och tidpunkt) gentemot olika målgrupper i kommuner och regioner såsom politiker, chefer och tjänstepersoner. Exempel på differentiering är att insatser till politiker

bör ske tidigt i mandatperioden och att chefer kan behöva en överblick över all väsentlig klimatpåverkan som deras organisation ger upphov till.

Förslag 2. Myndighetslyft för kommuner och regioners klimatomställning

Länsstyrelsen anser att en kunskapsarena är viktig för att samla kunskap om klimatomställningen. Genom att använda webbplatsen Hållbarstad.se kan kopplingar till andra hållbarhetsområden ske på ett naturligt sätt. För att bli ett lättillgängligt stöd är det väsentligt att det blir enkelt att få överblick över energi- och klimatområdet och att fokus inte blir ensidigt på fysisk planering.

En rådgivningscentral kan bidra till att ge kompetent stöd till arbetet med den föreslagna färdplanen och kunskapslyftet. Förutom den föreslagna bredden av rådgivningskompetens i form av jurister, ekonomer, beteendevetare m fl, så kan rådgivning behöva kopplas in som mer direkt matchar den klimatpåverkan som kommuners och regioners verksamhet ger upphov till inom till exempel transporter, byggnation, livsmedel och offentlig upphandling.

Länsstyrelsen delar däremot inte beskrivningen av hur utsläppsstatistiken fungerar idag och ser inte att förslaget om förbättrad statistik som presenteras skulle ge det önskade utfallet. Utvecklingen av utsläppsstatistiken bör även fortsatt ske inom det redan existerande användarrådet för den nationella emissionsdatabasen¹. Flertalet av de myndigheter som föreslås delta är redan representerade här och övriga kan inkluderas. Vi delar dock uppfattningen att mer resurser kan behöva tillföras för fortsatt utveckling och att det bör säkerställas att uppföljningen sker årligen. Se vidare bilaga 1.

Förslag 3. Klimatomställningsfunktion på strategisk nivå hos kommuner

Länsstyrelsen är mycket positiv till att kommuner ges långsiktigt stöd för strategiskt arbete med klimatomställning. Länsstyrelsen delar bilden att särskilt små kommuner har svårt att avsätta resurser för miljöstrategiskt arbete. Förslaget att finansiera en tjänst per kommun bedömer vi behöver vägas mot kommunstorlek med tanke på de mycket stora skillnader som finns mellan kommuner.

Länsstyrelsen instämmer i att grundläggande krav på kartläggning, handlingsplaner och rapportering är en viktig bas för arbetet, men nivån

¹ <https://www.smhi.se/data/miljo/nationella-emissionsdatabasen/nationella-emissionsdatabasen-1.174774>

på dessa krav måste vara rimlig och förenklas så långt det är möjligt för att inte ta kraft från själva genomförandet av klimatåtgärder.

Länsstyrelsen anser vidare att förslaget med fördel kan kopplas till kommunernas översiktliga planarbete, då även det syftar till att ta ett helhetsperspektiv på kommunens roll för utveckling av en god bebyggd miljö med begränsad klimatpåverkan. För att möjliggöra en hållbar utveckling behöver den översiktliga planeringen inbegripa såväl förvaltningsövergripande samverkan som bred förankring.

Förslag 4. Standardiserad redovisning av klimatåtgärder

Länsstyrelsen ser inte att förslaget om ett uppdrag till Rådet för främjandet av kommunala analyser (RKA)/Sveriges kommuner och regioner (SKR) om att ta fram en standardiserad redovisning av klimatåtgärder skulle ge det önskade utfallet. Vi menar att om en utredning ska göras så bör den bygga vidare på de erfarenheter som finns från Panorama och utföras av de expertmyndigheter som arbetar med detta idag, dvs Naturvårdsverket och Energimyndigheten.

Länsstyrelsen har förståelse för viljan att snabba på åtgärdsarbetet men är tveksam till att en standardiserad redovisning av klimatåtgärder skulle vara möjlig att genomföra och få avsedd effekt. Vi menar att det redan idag går att utläsa i utsläppsstatistiken om ett kraftfullt åtgärdsarbete genomförs, genom att utsläppsiffrorna går ner. Vidare finns andra enklare möjligheter att få fart på det kommunala åtgärdsarbetet. I det gemensamma arbetet Klimat 2030 – Västra Götaland ställer om, arbetar Länsstyrelsen tillsammans med Västra Götalandsregionen med kommunala klimatlöften. De utsläppsminskningar som dessa åtgärder resulterat i beräknas årligen och arbetet med klimatlöftena har hittills motiverat till fortsatt arbete med klimatåtgärder².

Förslag 5. Förstärkt uppdrag till länsstyrelsen för att leda och koordinera energi- och klimatomställning på lokal och regional nivå

Länsstyrelsen tillstyrker förslaget. Det är grundläggande för att länsstyrelserna mer långsiktigt och uthålligt ska kunna bedriva ett strategiskt klimatarbete som stödjer kommuner och andra aktörer i länet. Länsstyrelserna har redan idag etablerade nätverk, upparbetade kontakter och goda kunskaper i ämnet samt stor vana att leda och samordna verksamheter, inte minst inom energi- och klimatområdet. Förslaget kan också leda till att Länsstyrelsens roll i både kommunernas arbete med

² <https://klimat2030.se/klimatloften/>

energiplanering och i det nya direktivet kring nätutvecklingsplaner tydliggörs.

I Västra Götaland är erfarenheten att det regionala klimatstrategiska arbetet blir som mest effektivt när det sker i tät samverkan mellan länsstyrelse och region. Det ökar styrkan, tydligheten och det politiska mandatet i det regionala klimatarbetet. En gemensam och tydlig vision ökar kommuners och andra aktörers förutsättningar att själva vara drivande. Erfarenheten i Västra Götaland är att regionernas och länsstyrelsernas olika roller och verktyg kompletterar varandra. I de fall regionen prioriterar att driva ett aktivt regionalt strategiskt klimatarbete, så bör stödet uppmuntra att ett gemensamt ansvar tas fullt ut.

Förslag 6. Regional upphandlingssamordning

Länsstyrelsen tillstyrker förslaget och ser att det är positivt, inte minst för små kommuner med mindre resurser, att få stöd att komma framåt i dessa frågor och kunna ta ansvar för hållbarhetsfrågor vid upphandling. Det är dock en förutsättning att ledningen i respektive organisation ställer hållbarhetskrav och följer upp dem.

Förslag 7. Regional mobilitets- och tillgänglighetssamordningsfunktion

Länsstyrelsen ser positivt på förslaget om regional mobilitets- och tillgänglighetssamordningsfunktion och delar bedömningen av potentialen i förslaget. Vinsterna som kan uppnås med förslaget går att koppla till flera globala hållbarhetsmål, bland annat jämställdhet och hälsa.

Länsstyrelsen saknar ett djupare resonemang om åtgärder som på längre sikt kan ge effekt, och få förslag har koppling till den fysiska planeringen. Plan- och bygglagen ger i 2 kap 3§ PBL stöd för att planläggning ska främja en ändamålsenlig struktur och utformning av bebyggelse och kommunikationsleder - bland annat med hänsyn till miljö- och klimataspekter. Länsstyrelsens uppfattning är dock att PBL i högre grad än idag behöver bidra till ett transporteffektivt samhälle. I sammanhanget vill Länsstyrelsen trycka på vikten av en strategisk bebyggelseplanering som nyttjar befintliga strukturer i så stor utsträckning som möjligt. Den fysiska bebyggelsestrukturen har en avgörande effekt på transporteffektiviteten. En gles bebyggelsestruktur är en utmaning för kollektivtrafik och service. Goda ambitioner i översiktsplaner som inte är juridiskt bindande främjar inte alltid ett transporteffektivt samhälle. Länsstyrelsens bedömning är att skarpare styrmedel i form av lagstiftning, krav på ett transporteffektivt samhälle och regional fysisk planering behövs för att nå klimatmålen. De

geografiska och demografiska förutsättningarna skiljer sig över landet, men alla kommuner kan arbeta för ett transporteffektivt samhälle utifrån sina förutsättningar.

Det är positivt att Boverket har tagit fram en vägledning om översiktsplanering och minskad klimatpåverkan och att det finns checklistor som stöttar kommunerna i deras planarbete. Sannolikt kan förändringar i regelverk i kombination med förslaget om regionala mobilitets- och tillgänglighetssamordningsfunktioner ge tyngd och relevans åt åtgärder som leder till klimatomställning och som har bäring på den fysiska regionala och kommunala planeringen.

Förslag 8. Ökade klimatkrav i offentlig upphandling

Länsstyrelsen tillstyrker förslagen, men ser att även statliga myndigheter skulle behöva ta del av stödet. Om staten ska gå före vore det en fördel om även vi och övriga myndigheter kan ta del av stödet.

Förslag 9. Ökad lokal implementeringsförmåga för kolinbindning via återvätning

Länsstyrelsen instämmer i att kombinationen av de ingående delförslagen skulle öka de lokala och regionala förutsättningarna och genomförandeförmågan för återvätning av lämplig skogsmark, så att Sverige som helhet kan uppnå den kostnadseffektiva minskade klimatpåverkan som beskrivs i Vägvalsutredningen Vägen till en klimatpositiv framtid (SOU 2020:4). Förslagen om förlängd våtmarkssatsning samt förenklade regler kring markavvattning lyfts även som två av tre mycket viktiga åtgärder i den fördjupade utvärderingen för att nå miljömålet Myllrande våtmarker på nationell nivå. Det är även två viktiga förutsättningar som Länsstyrelsen i Västra Götaland lyfter i sin regionala miljömålsuppföljning för att nå miljömålet.

Länsstyrelsen tillstyrker förslaget om en kompetenssatsning i form av riktade uppdrag med finansiering till Skogsstyrelsen, Naturvårdsverket, Jordbruksverket och länsstyrelserna för att stärka kompetensen kring återvätning av organogena jordar på regional och lokal nivå.

Länsstyrelsen ser vidare att förslaget om ökade resurser till länsstyrelserna för att hantera den ökande mängden ärenden som dessa förslag medför, är viktigt för att åtgärderna ska kunna implementeras som avsett.

Förslag 10. Utred tillstånds- respektive anmälningsskrav för stora energi- och eleffektanvändare

Länsstyrelsen tillstyrker förslaget att utreda tillstånds- respektive anmälningsskrav för stora energi- och eleffektanvändare. Mot bakgrund av de utmaningar samhället står inför, är det välkommet med åtgärder som kan styra el- och effektanvändningen.

Länsstyrelsen anser dock att det inte behövs någon särskild prövningspunkt avseende produktion av vätgas. Länsstyrelsen har i tidigare fall gjort bedömningen att vätgasproduktion genom elektrolys närmast omfattas av verksamhetskod B 40.15. (21 kap. 5§).

Tillståndsplikten inträder då vid produktion av 1500 MWh vätgas årligen, vilket motsvarar ca 50 000 kg och det bedöms utgöra en rimlig nivå. Mindre verksamheter omfattas istället av anmälningsskrav enligt C 40.20.

Allmänna synpunkter

I uppdraget ingick även att rangordna förslagen, och det är beklagligt att det inte har gjorts.

De som medverkat i beslutet

Beslutet har fattats av länsöverdirektören Lisbeth Schultze med handläggaren Annah Lintorp som föredragande. I den slutliga handläggningen medverkade även avdelningschefen Monique Wanning och handläggaren Birgit Nielsen.